

Význam slova **hospic** se v čase změnil, slovo **paliativní** zůstává takřka beze změny

Jan Mazanec

Slovo **hospic** se k nám dostalo z latiny oklikou přes němčinu, proto se také nejvíc blíží německému „Hospiz“. Dle vyjádření jazykové poradny má v latině společný kořen se slovy, která znamenají „pohostinství a přátelské přijetí“ – a to jsou nejen **hospitál** (německy Spital=špitál) a **hospitalizovat**, ale (pro mnohé z nás velmi překvapivě!) také **hotel** a **hospoda**. Zkratka lidově řečeno: někde vás přijmou a uleví vám – ať už od nemoci, nebo od žízně a únavy.

Přímo výraz „hospic“ pak má předobraz v latinském slově „**hospitium**“ (hostinec, útulek) a fakticky označoval zřejmě hlavně církevní zařízení, nejčastěji noclehárny. Tudíž ještě v Ottově slovníku naučném (1897) hospicem „*sluje malý klášter zřízený k přijímání putujících mnichů a slovou tak i stavení na vysokých horách, mnichy obývaná, kteří zbloudilým a pocestným pomoci poskytnou*“.

Ani Slovník cizích slov (1966) nenabízí žádný posun, setrvává na definici: „*útulek, dům pro poutníky, mnichy, apod., udržovaný církevními organizacemi*“. Posun významu zaznamenává až aktuální Wikipedie. Podle ní hospic je: „*zdravotnicko-sociální zařízení, které slouží k péči o nevléčitelně a těžce nemocné osoby, tedy k tzv. paliativní péči. Současná zdravotnická zařízení hospicového typu dostala své jméno podle instituce hospiciů – míst pro odpočinek poutníků, která vznikla ve 4. století*“.

Wikipedie ale naznačuje, že s umíráním mohl hospic souviset už ve středověku, i když jen okrajově – a to pro poutníky, kteří cestou onemocněli a v útulku se „*bud' uzdravili a pokračovali v cestě, anebo v klidu zemřeli*“. Tatáž webová encyklopedie datuje vznik prvního moderního hospicu v Anglii v roce 1967 (přestože domy pro umírající v této zemi křesťanské řady budovaly už v 19. století). V Česku se ale hospice objevily až po roce 1989 (v Červeném Kostelci, 1995), a protože se i díky přetržení kontinuity činnosti církve vytratil původní význam „hospic=útulek“, tak se rovnou slovo objevilo v nově nabytém významu a lidově se vžilo jako označení „zařízení pro umírající“.

Ještě odbočme ke skloňování slova „hospic“. Nevěřte kontrole pravopisu ve Wordu, když vám podtrhává „*dva hospicy slouží*“. Je to správně, stejně jako „*dva hospice slouží*“. Dle telefonického vyjádření poradny Ústavu pro jazyk český se totiž mužský neživotný „hospic“ může skloňovat jak dle vzoru „stroj“, tak „hrad“ (k *hospici* i k *hospicu*, o *hospicích* i o *hospicech*), a protože je to cizí slovo, neřeší se „y“ po „c“ (podobně cizí slovo „kibucy“ – izraelská družstva, ale i v češtině máme po „c“ tvrdé „y“, a to ve slovech „kecy“ či „tác“). Naopak špatně je „*dva hospici slouží*“, i když tady Word mlčí. Skloňovací nejistoty tedy jen potvrzují neukotvenost tohoto slova v češtině.

Slovo **paliativní** máme „zjednodušené“ tím, že se význam tohoto slova na rozdíl od hospicu neposunul a že díky medicíně přešel rovnou z latiny do češtiny. Vychází z latinského „pallium“, které má několik významů a všechny se točí kolem významu: plášť, (po)krytí. V církvi pallium (počeštěně palium) znamená pruh vlny, kterou si papež či arcibiskup obléká na ramena a na krk jako znamení své pastýřské služby (svým tvarem připomíná jehně, správné palium má být opravdu z vlny berana).

Dále se latinským slovem „pallium“ označuje v biologii „*kožní vrstva na povrchu těl měkkýšů*“, v anatomii „*střecha velkého mozku*“ (viz i „neopallium“ = nová kůra mozková, „archpallium“ = část mozkové kůry) a obecně to může znamenat jakýkoli obal polokoule.

Paliativní pak v širším smyslu slova znamená něco, co překrývá, v medicíně tedy v širším významu „*zakrývání účinků nevléčitelných chorob*“. Proč se „paliativní“ nepoužívá i pro vyléčitelné choroby, nevíme – možná právě proto, aby se to odlišilo od základního poslání lékaře: (vy)léčit. Nicméně tady

je i dlouhodobě ve slovnících shoda. Slovník cizích slov (1966), webový latinsko-český slovník i Wikipedie tedy „paliativa“ stále popisují jako „léky mírnící bolest, ale neodstraňující příčinu bolesti“.

A nyní se dostáváme k rozdílům či shodám ve slovech „hospic“ a „paliativní“. Zatímco hospic se nám jazykově jednoznačně posunul směrem od odpočinku k umírání, ve slově paliativní se zatím smrt, obrazně řečeno, tolik nezabydlela – je tu naznačena slovem „nevléčitelný“.

A teď klíčová otázka: je mezi slovy „hospicová“ a „paliativní“ (péče) rozdíl a jaký? Otázku řeší mj. vedoucí poradny Cesty domů Olga Stránská na webu www.umirani.cz. Odpovídá takto: *„Paliativní péče, jejímž účelem je zmírnění utrpení a zachování kvality života pacienta, který trpí nevléčitelnou nemocí, může být poskytována současně s kurativní léčbou a ne až na konci pacientova života. U nás hospice také poskytují specializovanou paliativní péči, ale pro nevléčitelně nemocné pacienty v terminálním stádiu onemocnění, což je u některých typů onemocnění obtížně stanovitelné. Chápání termínu „hospicové péče“ je v mnoha zemích rozdílné, např. v USA je hospicová péče omezena na pacienty s prognózou života do 6 měsíců.“*

Na druhou stranu, organizace, která v ČR zastřešuje část poskytovatelů hospicové péče, se přejmenovala ze „Sdružení poskytovatelů hospicové péče“ (vzniklo 1998, pak zaniklo) na „Asociaci poskytovatelů hospicové paliativní péče“ (APHPP, vznik 2005). Když k tomu vezmeme v úvahu výše uvedenou odpověď, tak by tedy specializovaná „hospicová péče“ měla být podmnožinou širší množiny „paliativních péčí“, tzn., že existuje i paliativní péče, která není hospicová. Pak ale logicky vzato nemůže existovat hospicová péče, která není paliativní.

Podivně se ve výše uvedeném kontextu jeví vymezení, které v jedné ze svých přednášek (<http://ostrava.caritas.cz/res/archive/028/003251.pdf?seek=1426715390>) uvádí prezident APHPP Robert Huneš, když zdůrazňuje, že hospicová a paliativní léčba není totéž. Paliativní léčba je podle něj „komplexní, aktivní a na kvalitu života orientovaná péče, poskytovaná pacientovi s nevléčitelnou chorobou (...) s cílem zmírnit bolest tělesnou, duševní, sociální a duchovní (...) a lze ji provozovat v nemocnici, v domově důchodců, v domácím prostředí či lůžkovém hospici“, kdežto hospicová péče podle něj je „specifický druh péče využívající paliativní postupy“, což se dále snaží specifikovat.

Každopádně přesnější vymezení musí již definovat odborníci z oblasti lékařství. Jisté je, že my běžní smrtelníci, budeme mít při posledních chvílích svého života jiné starosti, než definovat, zda jsme „hospicáci“ nebo „paliativci“, a to nám také budiž na konci tohoto neveselého článku jedinou útěchou.

Se schválením autora, po velmi mírné úpravě (Ladislav Kabelka), publikováno 16.3.2018 v rámci projektu Paliatr Vysočina